

H. Hubert Gabriella Podmaniczkyana 1.

Talán ez lenne előadásom legmegfelelőbb címe. Egyrészt azért, mert az Evangélikus Országos Könyvtár egyik gyűjteményéről szólva a történeti kutatás első szakaszáról számolhatok be. Másrészt azért, mert a gyűjtemény tárgyszó katalógusában Podmaniczkyana név alatt szerepelnek mindazon könyvek, amelyek a Podmaniczkyakkal valamilyen módon kapcsolatban vannak. A szomszédolás során már szoltam pár szót erről a gyűjteményről, most kicsit bővebben ismertetem.

A műemlékkönyvtárakat kezelők két fő szempont szerint közelíthetnek egy adott gyűjteményhez: egyrészt történetileg, másrészt gyakorlatilag. Előadásomban ezért egy műemlékkönyvtár őrzését, feltárását, szolgáltatását történeti és gyakorlati szempontból mutatom be.

A könyvtár, amelyről szó lesz, az Evangélikus Országos Könyvtárban található. A többi gyűjteménytől elkülönítetten őrizzük, hivatalos neve: „Báró Podmaniczky Géza és hitvese, szül. gróf Degenfeld-Schomberg Berta könyvtára”, mai belső szóhasználatunkban az ún. Podmaniczky-Degenfeld Könyvtár. A 18. században kialakult díszes teremkönyvtár hagyományát követve egy ún. zöld és egy ún. barna teremben, valamint két kisebb helyiségben foglal helyet. 1929-ben ajándékba kapta az evangélikus egyház, s 1930 óta található meg Budapesten, az Üllői úton.

A család és a könyvtár történetéhez, mint látni fogjuk, sok párhuzamos könyvtártörténeti példát idézhetnénk, de most csak néhány esetben hivatkozunk ezekre. Először tehát arról szólnék, hogy őrizték és gyarapították a múltban és a jelenben a Podmaniczky-Degenfeld Könyvtárt.

I. Őrzés

I.1. Előtörténet

A könyvtár létrehozója a báró Podmaniczky-családnak az Aszód melletti Kiskartalon élő tagja, az evangélikus báró Podmaniczky Géza, és annak felesége, a református gróf Degenfeld-Schomberg Berta.

A Podmaniczky-család központja Aszódon volt. A család újkori történetében, a 18. század elején Podmaniczky János és felesége, Osztroluczky Judit virágoztatta fel a családot. Képmásukat Mátyóki Ádám festményeiről jól ismerhetjük. Ők építették az aszódi kastélyt, az

aszódi evangélikus templomot. Külön történet, hogy Aszód benépesítése, polgári fejlődése érdekében milyen hatalmas munkát végeztek a Podmaniczkyak. Podmaniczky János magyarul és szlovákul is verselő, az egyházat és a tudományokat pártoló földesúr volt. Podmaniczky János mindkét fia, János és Sándor, már a 18. században jelentős könyvtárakat alapított. Sándor utazásai során sokféle képet hozott magával a kastélyba. Az ő nevéhez fűződik az aszódi kastély díszteremében a Kracker János Lukács és veje, Zach János által 1776-ban készített freskók készíttetése. A párhuzamos történetekhez tartozik, hogy Kracker volt az, aki az egri lyceumi könyvtár dísztermét is festette. Podmaniczky János és Sándor kastély két szárnyát lakták, s megalapítói lettek a család ún. idősebb és fiatalabb ágának, s egyben megalapítói lettek egy-egy könyvtárnak is. A szokás ebben az időben az volt, hogy mindig a legfiatalabb gyermek lakott a kastélyban, így mindig a két ág legfiatalabb tagja maradt a kastélyban. Egészen addig, míg az egyik idősebb testvér is a kastélyban akart maradni, s ezért megépítette az ún. zöld kastélyt vagy új kastélyt. A család mindennapi életéről Podmaniczky Frigyes naplójából kiváló képet kaphatunk. A 19. század közepe táján azonban már egyre inkább a pesti lakásukat használták a Podmaniczkyak, s csak nyaranta a kastélyt. A Podmaniczkyakra is igaz az, amit Berecz Ágnes a Rádayakkal kapcsolatban írt, idézem: „A Ráday-család története hasonlít a klasszikus családregényekből ismerős sémához: felemelkedés az ismeretlenségből, közéleti szerepvállalás, látványos gyarapodás – majd ezt követi az anyagi romlás, családi bajok, végül a csendes letűnés.” (Berecz Ágnes–Lángi József: Aranyidők a péceli Ráday Kastélyban. Bp. 2003, 9-10.) Talán a Podmaniczkyak esetében annyi a különbség, bár vagyoniilag megrendült a család, azért a kiterjedt familia fennmaradt, és életképes ma is. 1870-ben a család mindkét, az aszódi régi kastélyban lakó ága csődbe jutott, ezért el kellett adniuk azt. Az új, ún. zöld kastélytól 1920-ban kellett megválniuk, s ezzel a Podmaniczkyak 1715-től 1920-ig tartó aszódi élete véget ért. Ahogy elszegényedtek a család egyes tagjai, és el kellett adniuk az aszódi kastélyt, úgy a tehetősebb vagy jól házasodó Podmaniczkyak más Podmaniczky-birtokon építettek új kastélyt. Így keletkezett az idősebb ágban pl. a rákoskeresztúri Podmaniczky-kastély, amelynek híres, ún. Podmaniczky-Vigyázó könyvtára, közvetlen örökös híján, az MTA Könyvtárára hagyományozódott. Az Evangélikus Országos Könyvtár Podmaniczky-Degenfeld Könyvtárának alapítója, Podmaniczky Géza (1839-1923), ahogy a korban mondták, Degenfeld-Schomberg Bertával (1843-1928) való szerencsés házassága révén került olyan helyzetben, hogy 1868-ban felépíthette Kiskartalon vadászkastélyát. Híres vadászként a gödöllői királyi vadászatokon vett részt, ménest és falkát tartott, tapasztalt gazdaszként cikkeket írt. A Pesti Evangélikus egyházmegye világi felügyelője volt, nagy szerepet játszott abban, hogy 1890-ben az evangélikus egyház meg tudta vásárolni az elhagyott aszódi Podmaniczky-kastélyt, amelyben azután létrehozta az Evangélikus Leánynevelő Intézetet, amely 1945-ig működött az aszódi kastélyban. Az 1890-es Bányai Evangélikus Egyházkerület közgyűlésén ugyanis felállt Podmaniczky Géza, s a következő ajánlatot tette: „A báró Podmaniczky, a báró Prónay és a báró Radvánszky családok és Aszód mezővárosa azon esetre, ha a leánynevelő az aszódi kastélyba helyeztetnék el 10ezer forint alapítványt tesznek.” Így ha a család számára nem is, de az evangélikus egyház számára sikerült megmentenie ősei kastélyát, ahol még ő is született.

Felesége családjá, a Degenfeld-Schomberg család Baden-Würtembergből származik. A Teleky Annával való házasság révén jött létre a család magyar ága. Szatmárban és Hajdú-Biharban, Erdőszádán, Nagybánya mellett és Tégláson voltak birtokaik. Erdőszádán jelentős könyvtáruk volt. Több Degenfeld a Tiszántúli Református Egyházkerület főgondnoka volt.

A Podmaniczky-házaspár először 1884-ben létrehozta a híres kiskartali Csillagdát. A csillagvizsgáló, tudjuk, a barokk kor óta a nagyobb könyvtáraknak a tartozéka, gondoljunk csak az egri, pécsi, gyulafehérvári püspöki könyvtárra. Kiskartalon külön épületben helyezték el az obszervatóriumot. A híradások szerint miközben a Degenfeld-család nyírségi birtokán nyaraltak, felfogadtak egy fiatal csillagászt, aki naponta két órás előadás során bevezette őket a csillagászatba. A Podmaniczky-házaspár olyan, később híressé váló csillagással dolgozott együtt, mint Kövesligethy Radó, akivel Degenfeld Berta 1885-ben elsőként figyelte meg az Androméda-köd (M31) szupernováját. Fennmaradtak a kiskartali csillagászati észlelőkönyvek, amelyek szerint Podmaniczky Géza is rendszeresen végzett megfigyeléseket, akit ezért a tevékenységéért választottak meg az MTA tiszteletbeli tagjának.

I.2. A családi gyűjtemények megőrzése

Visszatérve a könyvtár őrzés-mentés szerepéhez: a kiskartaliak először 1889-ben megszerezték a család ifjabb ágához tartozó Podmaniczky Lajos-féle könyvtárt. Ennek a könyvtárnak az eredete a 18. századra nyúlik vissza. Az 1803-1872 között élt Podmaniczky Lajos kiemelkedő zenész volt, ő honosította meg a házimuzsikálást Aszódon, zenedarabjait nyomtatásban is megjelentették – kiterjedt kapcsolatot tartott fenn az európai könyvkereskedőkkel: széles műveltséget tükröző könyvtárat hozott létre, amelyben a klasszikus auctoroktól kezdve a magyar irodalomig válogatott könyvanyagot gyűjtött össze. Podmaniczky Lajos az aszódi új, ún. zöld kastélyban lakott. A gazdálkodáshoz azonban nem értett, csődbe jutott. Ez is közrejátszott abban, hogy könyvtárát az örökösök eladták.

Egy másik evangélikus főúri család könyvtárát is megmentették a kiskartaliak 1891-ben: Prónay Sándor tóalmási könyvtárát. A Prónay-családnak a központja Acsán volt, az ott 1775-ben létrehozott könyvtár mintegy 15ezer darabból állt, s a második világháború során megsemmisült. A tóalmási könyvtár alapítója az 1760-1839 között élt Prónay Sándor, aki többek között az evangélikus egyház felügyelője is volt. A külföldi egyetemeken tanult főúr történeti tanulmányokkal foglalkozott. A Prónayak 1891-ben kénytelenek voltak megválni tóalmási kastélyuktól. A Podmaniczky-Degenfeld házaspár 3000 forintért vette meg a könyvtárat. Így a kiskartali könyvtár azáltal, hogy megszerezte ezt a könyvtárat, ebben az esetben is megőrzött egy felvilágosodás és reformkori anyagot őrző könyvtárat.

1890-et tekinthetjük a Podmaniczky-Degenfeld Könyvtár hivatalos megalapításának, amikor is a barokk kor mintájára elkezdődött a teremkönyvtár építése.

A kezdetben pár ezer könyvet tartalmazó könyvtár a Podmaniczky-féle aszódi és a Prónay-féle tóalmási könyvtárának a megvásárlásával jelentősre duzzadt. A Podmaniczky-Degenfeld házaspár később is folytatta a könyvtár gyarapítását: a Hungaricumok közül azt vette meg, amely más könyvtárban nem volt fellelhető. Mindennapi kapcsolatban álltak a magyar és bécsi antikváriusokkal. 1891-ben szerették volna a Zrínyi-könyvtárt is megvenni. A londoni Guaritschon keresztül számos angol könyvvel gazdagították a könyvtárat. Sok könyvet kaptak ajándékba is – láthatólag a széles baráti-rokoni kör, tudva a házaspár könyvtárépítéséről, igyekezett gyarapítani a gyűjteményt. A könyveket gondosan beköttették, ha kellett

restauráltatták.

Podmaniczky Géza 1923-as és Degenfeld Schomberg Berta 1928-as haláláig, tehát majd 40 évre a könyvtár őrzése a legjobb kezekben volt.

I.3. 1929-1933, illetve az 50-es évek eleje

Az őrzés második állomása az 1929-es ajándékozással kezdődik. A Podmaniczky-Degenfeld házaspár gyermektelen maradt, így az unokaöccs, Degenfeld Pál örökölte a könyvtárat. Ő Prónay Dezső útján felajánlotta ajándékként az evangélikus egyháznak a könyvtárat a könyvszekrényekkel együtt. Ahogy Kiss István püspök írta: „a legkevesebb, amit ezzel a hatalmas ajándékkal szemben cselekednünk kell, hogy annak megfelelő elhelyezéséről, megőrzéséről és rendezéséről a legkiválóbb szakértők igénybevételével gondoskodjunk.” A szakmai munka azzal kezdődött, hogy minden egyes könyvet behasonlítottak a katalógussal. Ennek során megállapították, hogy több ősnymtatvány és régi magyar könyv hiányzik. Elkészítették a hiánylistát. A könyvek után Degenfeld Pál hivatalos nyomozást indított: antikváriumokban, könyvkatalógusokban nyomoztak a könyvek után. Kiderült, hogy a kiskartali kastélyba Degenfeld Berta 1928-as halála után is szabad bejárása volt Degenfeld Pál bátyjának, Imrének. Ő, illetve felesége részben a kiskartali könyvtárból, részben a saját könyvtárukból származó könyveket értékesítette a Múzeum körüli antikváriumokban.

Degenfeld Pálnak, mint a könyvtár adományozójának, s Scholtz Oszkárnak, mint a könyvek egyházi részről való átvevőjének gyorsasága és gondossága nyomán a könyvek nagy részét sikerült visszaszerezni. Az egyház maga kártalanította 21 ezer pengővel a jóhiszemű vásárlónak nevezett antikváriusokat. 1277 könyvet szereztek így vissza. Azokat a könyveket, mintegy 60-at nem sikerült csak visszakapniuk, amelyeket időközben már eladtak, ahogy a nyomozati jegyzőkönyv megjegyzi: „A Ranschburg cég által vásárolt könyvek egy részét a cég időközben magánosoknak, részben .... a külföldi városokban lévő cégeknek adta el, azonban a magánosok részére továbbadott könyvek vevőit a cég részben nem tudja, részben pedig azért nem hajlandó közölni, mert a nevek között olyan főúri és magas társadalmi állású egyének szerepelnek, akiknek a nevét a cég reputációja érdekében nem közölheti.” Most csak három olyan evangélikus művet említenék, amely nem került meg, mert időközben a Ranschburg-antikvárium eladta őket:

1. Bornemisza Péter Ördögi kísértetek – hiánylista 25.
2. Beythe István: evangéliumok és epistolák magyarázata 1584. - Hiánylista 30-32.
3. Evangéliumok és epistolák 1639, tehát egy perikopáskönyv, unicum. - hiánylista 115.

Erős a gyanúm, hogy ezeket a könyveket Kornfeld Móric vette meg, ugyanis az RMNy-szerint az ő könyvtárában mindhárom megvolt, illetve ma is megtalálható a Nyizsnyij Novgorodba került Kornfeld-könyvek között. Míg a sárospataki könyveket a magyar állam visszavásárolta, addig a Kornfeld-könyvek továbbra is a Nyizsnyij Novgorodi könyvtárban találhatóak..

Az őrzéshez tartozik, hogy Schulek János építész tervezte meg a könyvtárterem Üllői úton való felépítését. 1930-1933 között folytak le ezek a munkák. Tűzbiztosítást kötöttek a könyvtárra. Leporoltatták a könyveket, s mindegyikbe a következő szövegű bélyegzőt ütötték: A Magyarhoni Evangélikus Egyetemes Egyház Podmaniczky-Degenfeld Könyvtára.

Az 1950-es évek elején Mályusz Elemér kiválogatta a legértékesebb könyveket, az ősnymtatványokat a levéltár páncélszekrényében helyezték el, az RMK-k, antikvák pedig egy külön védett terembe kerültek. Közben az államosítások miatt beömlő intézményi könyvtárak annyira felduzzasztották az Üllői úton a könyvanyagot, hogy 1957-ben különvált az evangélikus levéltár és a könyvtár, s megalakult az Evangélikus Országos Könyvtár. Az elkövetkező évtizedekben ezzel a 45 után beömlő könyvanyaggal, mintegy 80ezer kötettel kellett a könyvtárnak megbirkóznia, ezért ez idő alatt a Podmaniczky-Degenfeld Könyvtár mintegy 40 évre Csipkerózsika álomra kényszerült.

I.4.. Az őrzés 3. szakasza az 1990-es évektől kezdődően

Az újraélesztés első lépéseiként a biztonságos őrzés feltételeit teremtettük meg: az elektromosságot felújítottuk, riasztót, füstjelzőt szereltünk fel, leporoltuk egyenként a könyveket, és a zöld terem könyveinek bőrkötéseit lekezeltettük. Hátravan még a könyvtárterem felújítása.

II. A feltárás

A könyvtári munka második fázisa a feltárás. A történeti feltáráshoz tartozik az aszódi Podmaniczky Lajos-féle és a tóalmási Prónay Sándor-féle könyvanyag elemzése. Ezt a munkát még csak elkezdtem. Így most csak annyit mondanék róla, hogy mindkét könyvtár az alapítók külföldi tanulmányútjain beszerzett könyvekkel alapozódott meg, s a könyvtár legértékesebb könyvei, az ősnymtatványoktól kezdve az RMK-ig, ezekből a könyvtárakból származnak. Mindkét könyvtárnak kézirásos, könyvformájú katalógusa volt. A Prónay-félet 1845-ben Theophil Eduard Toepler soproni tanár készítette.

A könyvtárak második, kiskartali korszakáról eléggé pontosan beszámolhatunk.

I.1. A könyvtár feltárása 1890-től kezdve

A Podmaniczky-Degenfeld házaspárból ezt a munkát kizárólag a feleség, Degenfeld-Schomberg Berta végezte, aki szakmailag is felkészülten akarta a könyvtárat rendezni. A debreceniek által jól ismert könyvtárostánárt, Géresi Kálmánt, Hellebrant Árpádot, Radvánszky Bélát kereste fel kérdéseivel. Kezdetben egy ifjabb tudós, Markovics Sándor segített neki, majd fokozatosan a báróné egymaga végezte a munkát: megírta a

katalóguscédulákat és a szerzői betűrendes könyvkatalógust, felállította az osztályrendet, s elkészítette a statisztikát. Gondosan mérlegelte a szakmai kérdéseket, kézírásos jegyzetei között ilyenek olvashatunk: „Lehet-e egy könyv hatodrét”, „ugye jobb volna görög cath. helyett keleti cath.?” Minden könyvbe Degenfeld Berta gondosan beragasztotta a Podmaniczky-Degenfeld kettős exlibrist. A munka nagy részével 1905-re készült el. Ezután is pontos kimutatásokat végzett egészen az 1928-ban bekövetkezett haláláig. Degenfeld Berta 1903-ban mintegy 26 ezer kötetet regisztrált, amelynek egyharmada a Hungarica-kategóriába tartozott. Az 1927-es kimutatás szerint mintegy 3 ezer kötettel gyarapodott a könyvtár.

A Hungarica-név alatt az I-XIV. osztályt értették, s ez magába foglalta az RMK-kat, magyar bibliográfiát, filológiát, széptudományokat, ipart, kereskedelmet, gazdaságot, egészségügyet, földrajzot, történelmet, jogtudományt, egyházi irodalmat, nevelést és a Magyarországot illető vegyes anyagot.

Most csak egy osztályt emelnék ki, amely illusztrálhatja azt az egyéni rendszert, amelyet Degenfeld Berta felállított:

XI. MAGYARORSZÁGI EGYHÁZAK, EGYHÁZTÖRTÉNET, EGYHÁZJOG ÉS FELEKEZETI ISKOLÁK

A. Protestáns egyházak

1. Összes protestáns felekezeteket illetők

a. Vegyesek

b. Egyházi gyűlések

c. Schematismusok

d. Egyházakról, egyletekről, intézetekről

szóló jelentések és kimutatások

e. Iskolák

2. Reformátusokat illető művek

3. Lutheránusokat illető művek

4. Unitáriusokat illető művek

B. Protestáns és katolikus egyházakat közösen érdeklő művek

1. Vegyesek
2. Esketési és más alkalmi prédikációk, templomi énekek
3. Halotti prédikációk
4. Egyházi egyénekről vagy ügyekről szóló alkalmi versek

C. Katolikus egyházak

1. Római katolikusokat illető művek
    - a. Egyháztörténeti vegyesek
    - b. Egyes érsekségekről, püspökségekről, egyházakról és búcsújáró helyekről
    - c. Szerzetes rendekről
    - d. Egyházjog
    - e. Vegyesek
    - f. Schematismusok
    - g. Iskolák
  2. Görög katolikusokat illető művek
- D. Nem keresztyén egyházak**

XXXII. VEGYESEK**A. Titkos társaságok**

1. Szabadkőművesek
2. Különfélék

B. Phremeologia, Physiognomia, Chiromantia

C. Sport (a lóverseny kivételével) és testedzés

1. Általános és vegyes

2. Vadászat

3. Gymnastica, vívás

4. Úszás

D. Játékok

1. Kártya

2. Sakk

3. Bűvészet

4. Különfélék

E. Divat, öltözet

F. Közmondások, sat.

G. Adomák, talányok, tréfás- és satyricus művek

H. Egyes országokról, különfélék

I. Alkalmi versek és felköszöntők

J. Különfélék

II.2. 1930-1933 között

Elődeink, Scholz Oszkár jelentése szerint, a könyvtár feltárása ügyében a következőket tették:

minden katalóguscédulát a könyvekkel egyeztettek, a hiányokat kiemelték, a könyveken esetlegesen hiányzó számokat beírták. Az átlukasztott, s eredetileg selyemszalaggal összefűzött katalóguscédulákat egy vasszerkezettel látták el. Nem végezték el, s úgy tűnik, ez később sem történt meg, a katalóguscédulákon feltüntetett helyrajzi számok egyeztetése. Ugyanis Degenfeld Berta a könyveket témák szerint helyezte el, és a számon kívül a katalóguscédulára felírta, hogy melyik szekrény, melyik polcán, kívül vagy belül helyezkedik-e el egy adott könyv. A költözés során, majd később is ez a sorrend több helyen összekeveredett, s a könyveket csak hosszas keresés után lehetett megtalálni. Az alakuló evangélikus könyvtár a

tervek szerint a Podmaniczky-Degenfeld könyvtár rendszerét vette volna át, illetve a helyrajzi megjelöléseket folytatta volna. A feltárás munkájához tartozik, hogy az 50-es évek elején Mályusz Elemér az akkori rendeleteknek megfelelően bejelentette az OSZK-nak a Podmaniczky-Degenfeld Könyvtár muzeális értékű könyveket.

II.3. 40 év után, az 1990-es évek – a munka folytatása

Hogy az olvasók számára megtaláljuk a könyveket, folyószámsorrenddel láttuk el a könyveket, s ezeket a számokat bevezettük a szerzői betűrendes katalógusba is. Az egyetlen olyan pályázat segítségével, amelyet rekatalogizálásra írtak ki, az 1-2000-ig folyószámig tartó könyveket a Corvina integrált könyvtári rendszerbe feldolgoztattuk. Itt kell megjegyezni a talán más egyházi könyvtárban is gondot okozó problémát. A feldolgozás prioritásait néha külső körülmények is befolyásolhatják: hiszen lettek volna könyvtárunkban más olyan egységek is, amelyeknek számítógépre való vitele talán előbbrevaló lett volna – de csak a Podmaniczky-Degenfeld Könyvtárban volt egy olyan hely, ahol új munkaállomást tudtunk létrehozni, illetve ahol az ellenőrzést is meg tudtuk oldani. Esetünkben könyvtárunk egy másik, még feldolgozatlan egységének a számítógépre vitele ráadásul azt is jelentette volna, hogy az amúgy is kis létszámú dolgozóink közül egyiknek a fél munkaidejét a feldolgozandó könyvek előkészítésére kellett volna fordítania. Hiszen a pályázatban meghatározott idő alatt kellett meghatározott számú rekordot létrehozni, s a belső helyismerettel nem rendelkező külső munkatársnak minden idejét elvette maga a számítógépes munka.

A Podmaniczky-Degenfeld Könyvtár legértékesebb részét, az ősnymtatványokat és az antikvákat az OSZK-val való együttműködés keretében analitikusan írjuk le, de bekapcsolódtunk már a MOKKA-R munkájába is.

III. A könyvtári munka harmadik fontos területe a szolgáltatás

A könyvtár szolgáltatás-története az egyházi tulajdonba való kerüléssel kezdődött el. Hiszen a kiskartali korszakban, a barátoknak való könyvkölcsönzést nem nevezhetjük igazi szolgáltatásnak. A kiskartali gondos gyűjtőmunkát ugyanolyan gondos, a haza javára való hagyományozás követte. A Csillagda berendezése és könyvei, kéziratok a Svábhegyi Csillagvizsgálóba kerültek. A metszetgyűjtemény és a festmények a Szépművészeti Múzeumba. A kiskartali kastélyt és könyvtárat, mint már említettem, az ifjabb unokaöccs, Degenfeld Pál örökölte. Valószínűleg nagynénje, Degenfeld Berta szándékát követte akkor, amikor Prónay Dezső útján felajánlotta az evangélikus egyháznak a könyvtárat. S hogy ez milyen szerencsés lépés volt, az is mutatja, hogy a II. világháború során a kiskartali kastély erősen megsérült. Ma egy talán a melléképületből felújított házat neveznek erősen eufemisztikusan kiskartali Podmaniczky-vadászkastélynak, amelyet egy külföldi cég konferencia-központként működtet a gyönyörű park közepén. A könyvtárban rejlő nagy anyagi és erkölcsi értéknek a jelentőségét hogy megérthessük, idézem a Magyar Nemzeti Múzeum akkori főigazgatójának, Hóman Bálintnak a levelét Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszterhez: "Ismeretes..., hogy az evangélikus egyház legjelentősebb iskolai könyvtárai a

trianoni béke következtében hazánktól elszakított országrészekben voltak, s jelenleg az egyháznak egyetlen jelentősebb gyűjteménye a soproni lyceum, illetőleg hittudományi kar könyvtára. Báró Podmaniczky Gézáné 30.000 kötetet számláló értékes könyvtáradománya most lehetővé tette az evangélikus egyháznak egy a református egyház budapesti Ráday könyvtárához, debreceni főiskolai könyvtárához, pápai főiskolai könyvtárához és sárospataki kollégiumi könyvtárához hasonló jelentőségű nyilvános könyvtár alapítását. Kétségtelen, hogy e könyvtár nyilvánossá tétele és rendszeres gyarapítása az ország fővárosában nemcsak egyházi és hittudományi, hanem egyetememes tudományos szempontból is nagy nyereséget jelentene.” Az alapítóokirat is kiemeli, hogy a könyvtárat együtt, elkülönítve kell őrizni, hogy „szolgáljon a hazai közművelődésnek, és ez leginkább azáltal érhető el, ha ez a könyvtár erkölcsi testület tulajdona.” Az Evangélikus Országos Könyvtár ma már nyilvános egyházi könyvtár. Helybenolvasással mindenki olvashatja a Podmaniczky-Degenfeld Könyvtár könyveit. Egyelőre 2000 mű és a tárgyszó található meg az interneten – már ez alapján is megnőtt az érdeklődés a gyűjtemény iránt. Elsősorban tudományos kutatók, egyetemisták használják. Törekszünk arra is, hogy könyvmúzeumként minél szélesebb nyilvánosság számára látogathatóvá tegyük ezt a gyűjteményt. Tervezzük virtuális kiállítások készítését.

Befejezésként még egyszer hangsúlyoznom kell, hogy nem lehetünk eléggé hálásak azért, hogy a Podmaniczky-Degenfeld Könyvtár az evangélikus egyházé lett. A két alapító, Podmaniczky Géza és Degenfeld-Schomberg Berta a hajdani, Salgótarján melletti birtokon, a Krakkó-pusztán lévő kriptában nyugszik – remélem, legközelebb erről is tudok majd képet mutatni Önöknek.

Felhasznált irodalom:

- Podmaniczky-Degenfeld irattár, EOK
- Podmaniczky Frigyes: Naplótöredékek : 1824-1887, I-IV, Bp. 1887-1888.
- Könyves Tóth Kálmán: A gróf Degenfeld család története, Debrecen 1893.
- Feöldy Doby Antal: Podmaniczky család : (Podmanini és Aszódi báró), Bp. 1901.
- Vargha Zoltán: Gróf Vigyázó Sándorné báró Podmaniczky Zsuzsánna életrajza : 1838-1923, Bp. 1931.
- Vargha Zoltán: Báró Podmaniczky János életrajza : 1786-1883, Bp. 1933.

